

## MILLIY CHOLG‘ULARNING QAYTA RIVOJLANISHI: TANBUR VA DUTORNING ZAMONAVIY ELEKTRON MUSIQADAGI O‘RNI

**Mo‘ydinova Onorxon Nuridin qizi**  
**Namangan davlat pedagogika instituti**  
**Musiqqa ta’limi va san’at yo‘nalishi 1-bosqich magistranti**

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada o‘zbek milliy cholg‘u asboblari, xususan, tanbur va dutorning zamonaviy elektron musiqa bilan integratsiyalashuvi jarayonlari tadqiq etiladi. Globallashuv davrida milliy o‘zlikni saqlab qolish va an’anaviy merosni yangicha talqin qilish masalasi dolzarb ahamiyatga ega. Maqolada tanbur va dutorning akustik xususiyatlari, ularning elektron sintezatorlar va bitmeyking san’ati bilan uyg‘unlashuvi, shuningdek, ushbu yo‘nalishda ijod qilayotgan zamonaviy bastakorlarning yondashuvlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida milliy cholg‘ularning elektron musiqa tarkibiga kirib borishi nafaqat musiqiy janrlarni boyitishi, balki yosh avlod o‘rtasida milliy merosga bo‘lgan qiziqishni oshirishi asoslab berilgan..

**Kalit so‘zlar:** Tanbur, dutor, elektron musiqa, etno-elektronika, musiqa sintezi, madaniy meros, aranjirovka, raqamli tovush, o‘zbek musiqasi, zamonaviy san’at..

Musiqqa san’ati insoniyat taraqqiyoti davomida doimiy ravishda transformatsiyaga uchrab kelgan. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar asrida yashayotgan ekanmiz, an’anaviy cholg‘u asboblarning o‘rni va ularning saqlanib qolishi masalasi har qachongidan ham muhimroq ko‘rinadi. O‘zbek milliy musiqa madaniyatining ustunlari hisoblangan tanbur va dutor asrlar davomida xalqimizning dardini, quvonchini va falsafiy dunyoqarashini ifodalab kelgan. Biroq, XXI asrning musiqiy manzarasi shunchaki akustik ijrodan iborat emas. Bugungi kunda "World Music" yoki "Ethno-Electronic" yo‘nalishlari jadal rivojlanmoqda. Bu jarayonda tanbur va dutor kabi qadimiy cholg‘ular o‘zining ikkinchi hayotini boshlamoqda. Tanburning o‘ziga xos nolalari va dutorning mayin pardalari zamonaviy elektron bitlar, sintezator tovushlari bilan birlashib, butunlay yangi estetik zavq bag‘ishlamoqda. Tanbur cholg‘usi o‘zining tembri va murakkab ijro texnikasi bilan ajralib turadi. Uning torlaridan chiquvchi rezonansli tovushlar inson ruhiyatining eng chuqur qatlamlariga yetib borish xususiyatiga ega.

Zamonaviy elektron musiqada tanbur ko‘pincha "ambient" yoki "downtempo" janrlarida asosiy mavzu sifatida qo‘llaniladi. Elektron musiqachilar tanbur tovushini yozib olib, unga turli raqamli effektlar reberveratsiya, delay va filtrlar berish orqali koinot kengliklarini eslatuvchi atmosferani yaratadilar. Bu jarayonda tanbur o‘zining an’anaviy qiyofasini yo‘qotmaydi, aksincha, raqamli muhitda uning tovushi yanada kengroq va hajmliroq eshitiladi. Dutor esa o‘zining

soddaligi va ayni paytda chuqur falsafiyligi bilan zamonaviy "lo-fi" yoki "deep house" kabi janrlarga mukammal mos tushadi. Dutorning ikki toridan chiqadigan ritmik zarblar zamonaviy baraban mashinalari (drum machines) bilan uyg'unlashganda, tinglovchida ham o'tmish, ham kelajak tuyg'usi uyg'onadi. Bu shunchaki ikki xil tovushning qo'shilishi emas, balki ikki xil davrning muloqotidir. Milliy cholg'ularning elektron musiqa bilan sintezi jarayonida eng muhim bosqich bu asbobning asl tabiatini saqlab qolishdir.

Agar biz tanbur tovushini haddan tashqari ko'p raqamli ishlovdan o'tkazsak, uning "jonli" ruhi yo'qolishi mumkin. Shuning uchun zamonaviy aranjirovkachilar "sampling" texnikasidan foydalanganda ehtiyotkorlik bilan yondashishadi. Tanbur va dutorning o'ziga xos mikrotonal tuzilishi bor, ya'ni ular g'arbiy yevropa musiqasidagi standart 12 tonli tizimga bo'ysunmaydi. Bu esa elektron musiqaga o'zgacha bir ekzotiklik va joziba olib kiradi. Dunyo sahnasida o'zbek milliy cholg'ularidan foydalanib yaratilgan treklar tobora ko'proq quloqqa chalinmoqda. Bu jarayonning sotsiologik tomoni ham bor. Yoshlar ko'pincha mumtoz maqom asarlarini tinglashga biroz qiynalishadi, lekin sevimli zamonaviy ritmlari ichida tanbur nolalarini eshitishsa, bu ularda o'z madaniyatiga nisbatan faxr tuyg'usini uyg'otadi. Shu tariqa, elektron musiqa an'anaviy san'atni targ'ib qilishning zamonaviy quroliga aylanmoqda.

O'zbekistonda ham oxirgi yillarda etno-elektronika bilan shug'ullanuvchi ijodkorlar ko'paymoqda. Ular tanbur va dutorni nafaqat fon sifatida, balki kompozitsiyaning markaziy elementi sifatida ko'rsatishmoqda. Masalan, katta sahnalarda DJ pulti yonida turib dutor chalayotgan musiqachini ko'rish endi g'alati tuyulmaydi. Bu holat milliy san'atimizning o'lik muzey eksponati emas, balki yashayotgan va rivojlanayotgan organizm ekanligidan dalolat beradi. Albatta, bunday tajribalarga konservativ qarashdagi ustoz san'atkorlar ba'zan shubha bilan qarashlari mumkin. Biroq, tarixga nazar tashlasak, har bir davr o'zining texnologik imkoniyatlaridan kelib chiqib musiqaga yangilik kiritgan. Bir paytlar dutor torlari ipakdan bo'lgan bo'lsa, keyinchalik boshqa materiallar kirib keldi. Bugun esa "tor" vazifasini raqamli to'lqinlar ham bajarmoqda.

Tanbur va dutorning elektron musiqadagi o'rni haqida gapirganda, tovush muhandisligining (sound engineering) ahamiyatini ham unutmaslik kerak. Milliy cholg'ularning tembrini to'g'ri yozib olish va uni sintetik bas tovushlari bilan muvozanatlash katta mahorat talab qiladi. Dutorning past chastotali tebranishlari zamonaviy sub-baslar bilan to'qnash kelmasligi, balki bir-birini to'ldirishi lozim. Bu musiqiy muvozanatga erishilganda, asar chinakamiga xalqaro standartlarga javob beradigan darajaga ko'tariladi. Ma'lumki, tanbur chertib chalinadigan asbob bo'lib, uning sadosi "so'nib boruvchi" xarakterga ega. Elektron musiqada esa turli "sustain" va "granular synthesis" effektlari orqali bu tovushni cheksiz uzaytirish

mumkin. Bu esa tanbur imkoniyatlarini yangi qirradan ochib beradi. Tasavvur qiling, tanbur nolasi bir necha soniya emas, balki bir necha daqiqa davomida efirda suzib yurgandek tuyuladi. Bu tinglovchini chuqur meditatsion holatga tushiradi. Dutorning esa ko‘proq perkussiv, ya‘ni zarbli tomonlaridan foydalanish ommalashmoqda.

Dutor korpusiga urib chiqariladigan tovushlar va torlarning shiddatli chertilishi zamonaviy texno va haus musiqasining drayvini ta‘minlaydi. Milliy cholg‘ularning qayta tug‘ilishi bu shunchaki moda trendi emas, balki madaniy zaruriyatdir. Globallashgan dunyoda hamma narsa bir xillashib borayotgan bir paytda, milliy tovushlar bizni boshqalardan ajratib turuvchi o‘ziga xos "brend" hisoblanadi. Elektron musiqaning keng tarqalishi tufayli tanbur va dator tovushi London, Nyu-York yoki Tokio tungi klublarida ham yangramoqda. Bu orqali jahon hamjamiyati o‘zbek madaniyatining qanchalik boy va elastik ekanligini anglab yetmoqda. Shu bilan birga, bu jarayon milliy cholg‘u ustalarini ham yangi izlanishlarga undaydi. Endilikda ustalar elektron kuchaytirgichlarga ulanadigan "elektr-dutor" yoki "elektr-tanbur" variantlarini yaratish ustida ham bosh qotirishmoqda. Bu esa cholg‘ushunoslik fanining ham yangi tarmog‘i rivojlanishiga turtki bo‘ladi. Kelajakda tanbur va datorning o‘rni yanada mustahkamlanishi shubhasiz. Virtual reallik (VR) va metavers kengliklarida ham milliy musiqamiz o‘z o‘rnini topishi uchun aynan mana shunday elektron integratsiyalar poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

Musika bu to‘xtab qolmaydigan daryo. Tanbur va dator esa bu daryoning eng toza va kuchli irmoqlaridir. Ularning zamonaviy texnologiyalar bilan birlashishi san‘atimizning o‘lmasligini va har qanday davr talabiga javob bera olishini isbotlaydi. Maqolada keltirilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, an‘ana va zamonaviylik qarama-qarshilik emas, balki bir-birini boyituvchi tushunchalardir. Biz o‘z o‘tmishimizni elektron bitlar orqali kuylashdan qo‘rqmasligimiz kerak, chunki aynan shu yo‘l bilan biz o‘zligimizni kelajak avlodga yetkazib bera olamiz. Har bir chertilgan dator tori va tanbur nolasi raqamli dunyoda yangi bir rang bo‘lib qo‘shiladi va bu ranglar palitrasi o‘zbek musiqasining jahon sivilizatsiyasidagi o‘rnini yanada yorqinroq ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, tanbur va datorning zamonaviy elektron musiqaga integratsiyalashuvi o‘zbek milliy san‘atining yashovchanligini ko‘rsatuvchi muhim omildir. Ushbu sintez nafaqat yangi musiqiy janrlarni yuzaga keltirmoqda, balki milliy cholg‘ularimizning xalqaro miqyosdagi nufuzini ham oshirmoqda. Texnologik imkoniyatlardan unumli foydalanish orqali an‘anaviy ijrochilik maktablarini saqlab qolgan holda, ularni zamonaviy auditoriyaga moslashtirish mumkin. Milliy cholg‘ularning elektron musiqa tarkibidagi "qayta tug‘ilishi" madaniy merosimizning yangi davrdagi yuksalishiga xizmat qiladi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MILLIY MUSIQA–XALQ MADANIYATINING MA'NAVIY KO 'ZGUSI. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 8(10), 107-109.
2. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MUSIQA O 'QITUVCHILAR DARSLARDA ILG 'OR TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH KO 'NIKMALARI. *SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI*, 8(9), 90-94.
3. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MUSIQA SAVODXONLIGI TUSHUNCHASI. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 3(36), 220-224.
4. Qodir o'g'li, M. S. (2025). INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR TUSHUNCHASI. *SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 3(32), 87-91.
5. Qodir o'g'li, M. S. (2024). INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA ULARNING MUSIQA TA'LIMIDA QO'LLANILISHI. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 3(28), 68-71.
6. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MILLIY MUSIQA–XALQ MADANIYATINING MA'NAVIY KO 'ZGUSI. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 8(10), 107-109.
7. JURAKHONOVICH, G. J., & KARIMBERDIEVICH, R. K. Renewing the System of the Country and the Role and Significance of Art and Culture in Today's New Level of Modernization in Our Life. *JournalNX*, 6(05), 7-9.
8. Gaziyeu, J. J. (2021). STYLISTIC FEATURES OF THE WORK OF FRANZ JOSEPH HAYDN. In *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 215-217).
9. Gaziyeu, J. J., & Toshmatov, G. O. (2021). Acts credit module system and its implementation activities in higher educational process. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(9), 467-472.
10. Gaziyeu, J. J., & Aliyeva, N. R. (2021). Dmitriy dmitrievich shostakovich life and work. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(10), 1181-1185.
11. Joraxanovich, G. J. (2023). Psychological Factors Of Musical Education. *JournalNX*, 9(11), 8-10.
12. Botirkhanovich, S. B. (2024). The Structure of Kashkar Rubab, And Methods of Their Execution. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN*, 5(1), 19-22.
13. Shokirkhonov, B. (2026, February). DEVELOPMENT OF STUDENTS'PERFORMING AND MUSICAL ABILITIES THROUGH INSTRUMENTS. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 77-79).
14. Botirxonovich, S. B. (2025). MUSIQA NAZARIYASI FANIDAN TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISH METODIKASI. *FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities.*, 13(7), 139-150.
15. Toshmatov, G. U. O. (2026). Musiqa ta'limi jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. *Science and Education*, 7(2), 195-201.

16. Тошматов, Ф., & Турдалиева, О. (2023). ТАЛАБАЛАРНИ МУСТАҚИЛ ИШЛАШГА ҚИЗИҚТИРИШ ОМИЛЛАРИ. Универсальная индексная библиотека Евразийского журнала академических исследований, 3(6), 162-166.
17. Olimjonovich, T. G., & Komiljanovna, D. G. (2022). The Importance of the Festival “East Songs” in the Introduction and Development of National Classical Music of the Peoples of the East. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 3(6), 195-199.
18. Abduraimov, S. (2024). METHODS OF USING PRACTICAL METHODS IN MUSIC CULTURE LESSONS IN HIGH SCHOOLS. *Решение социальных проблем в управлении и экономике*, 3(6), 22-25.
19. Abduraimov, S. Z. (2024). MUSIQA TO ‘GARAKLARI ASOSIDA O ‘QUVCHILARDA MILLIY RUHIYAT TUSHUNCHALARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI. *Inter education & global study*, (5 (1)), 44-51.
20. Erdonov, S. B., Maxmudov, A. V., Abduraimov, O. S., Allamurotov, A. L., Mavlanov, B. J., & Mamatkasimov, O. T. (2023). On Reserves of *Hippophae rhamnoides* L. Fruit on the Territory of the Zarafshan National Nature Park of Uzbekistan. *American Journal of Plant Sciences*, 14, 946-954.
21. Asrakulova, A. (2025). ECONOMIC VIEWS OF ABU NASR FORABI. *Инновационные исследования в науке*, 4(2), 65-68.
22. Nabievna, A. A. (2025). ECONOMIC THOUGHTS OF YUSUF KHOS KHOJIB. *Web of Humanities: Journal of Social Science and Humanitarian Research*, 3(2), 212-214.
23. Asrakulova, A. (2025, February). HISTORICAL-PHILOSOPHICAL AND PUBLIC ADMINISTRATION ISSUES IN NIZAMULMULK’S “SIYOSATNOMA”. In *Международная конференция академических наук* (Vol. 4, No. 2, pp. 85-88).
24. Jurayeva, G. (2025). TALABALARNING O‘ZBEK XALQ CHOLG‘ULARIDA IJROCHILIK MAHORATLARINI OSHIRISHDA USTOZ-SHOGIRD AN‘ANALARINING O‘RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 535538.
25. Jurayeva, G. (2024). MUSIQA FANIDA XALQ CHOLG‘ULARINI O‘RGATISHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. *Universal Science Perspectives International Scientific Practical Journal*, 1(1).
26. Jo‘Rayeva, G. Z. Q. (2026). STEM yondashuvi asosida musiqa nazariyasi ta’limini rivojlantirish yo‘llari. *Science and Education*, 7(2), 169-174.
27. Akhmedov, B. (2026, February). THE ROLE OF MUSIC IN THE FORMATION OF PERSONALITY. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 72-76).
28. Akhmedov, B. (2026, February). TECHNICAL AND EXPRESSIVE ASPECTS OF THE CONDUCTING APPARATUS. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 68-71).
29. Ahmedov, B. S. (2026). Umumta’lim maktablari musiqa darslarida musiqa tinglash jarayonining metodik asoslari. *Science and Education*, 7(2), 182-187.
30. Tajiboyev, E. (2025). O ‘ZBEK MILLIY QADRIYATLARINING TARIXIY MEROSI VA ZAMONAVIY JAMIYATDAGI O ‘RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3).
31. Tajiboev, E. (2025). ORGANIZATION OF AN OUT-OF-CLASS MUSIC CLUB IN COMPREHENSIVE SECONDARY SCHOOLS. *Развитие и инновации в науке*, 4(2), 13-16

32. Tajiboyev, E. M. (2026). Scientific and pedagogical foundations of developing the skills of listening to national music in higher education system. *Science and Education*, 7(1), 1038-1043.
33. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). O ‘quvchilarning STEAM ta’lim texnologiyalarini qo ‘llash asosida muammolarni yechish ko ‘nikmalarini rivojlantirish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 157-161.
34. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). Musiqiy mashg ‘ulotlar orqali talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi. *Science and Education*, 7(3), 388-391.
35. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). Musiqa ta’limida STEM texnologiyalari va milliy musiqa integratsiyasi. *Science and Education*, 7(3), 392-395.
36. Odilova, G. O. (2026). Musiqa ta’limi yo ‘nalishi talabalarida ritmik kompetensiyani rivojlantirishning metodik asoslari. *Science and Education*, 7(1), 960-965.
37. Odilova, G. (2025). MUSIQA MADANIYATI DARSLARIDA BOLALAR BILAN ISHLASHDA MULOQOT TEXNOLOGIYASIDA. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 367-370.
38. Odilova, G. O. (2026). Musiqa ta’limi orqali bolaga emotsional yondashish tendensiyalari. *Science and Education*, 7(2), 162-168.
39. Gaziyeu, J. J. (2021). STYLISTIC FEATURES OF THE WORK OF FRANZ JOSEPH HAYDN. In *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 215-217).
40. JURAKHONOVICH, G. J., & KARIMBERDIEVICH, R. K. Renewing the System of the Country and the Role and Significance of Art and Culture in Today's New Level of Modernization in Our Life. *JournalNX*, 6(05), 7-9.
41. Joraxanovich, G. J. (2025). XIX ASR OHIRI XX ASR BOSHLARIDA YEVROPADA MUSIQA PSIXOLOGIYASI RIVOJLANISHI. *Научный Импульс*, 4(37), 157-161.
42. Muhammadjon o‘g, O. R. A. (2025, December). RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA PEDAGOGIKA YO ‘NALISHI TALABALARI KREATIV FIKRLASH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING INNOVATION METODIKASI. In Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus (Vol. 1, No. 1, pp. 1156-1159).
43. Muhammadjon o‘g, O. R. A. (2025). MUSIQA TA’LIMINI BARCHA TALABALAR UCHUN INKLYUZIV TARTIBDA TASHKIL ETISH. “Iqtidorli talabalar ilmiy xabarlari” ilmiy-uslubiy jurnali, 1(2), 3-9.